

ВЧЕНІ ЕКОНОМІСТИ-АГРАРНИКИ ПРО ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

27 грудня 2007 року в Тернополі на базі Тернопільського національного економічного університету відбулися регіональні річні збори Конгресу вчених економістів-аграрників за участю Тернопільської, Хмельницької, Чернівецької та Черкаської областей, на обговорення яких було винесено надзвичайно важливу проблему – реформування системи державної підтримки сільського господарства, спрямовану на посилення ролі держави у відродженні економічних інтересів сільськогосподарських товаровиробників у розвитку аграрного виробництва на шляху входження України до СОТ.

Всеукраїнський Конгрес вчених економістів-аграрників був утворений у 2001 р. як добровільне громадське творче об'єднання, в яке входять насамперед доктори економічних наук, професори, незалежно від відомчого підпорядкування організацій і установ, де вони працюють. Основна мета Конгресу – сприяння організації зосередження кадрового потенціалу аграрної економічної науки на пріоритетних напрямках теоретичних та прикладних досліджень розвитку агропромислового виробництва, активізації участі у формуванні і реалізації аграрної політики в пореформений період, гарантуванні продовольчої безпеки України на шляху входження нашої держави в світове економічне співтовариство.

У зборах взяли участь: Саблук П. Т. (директор ННЦ "Інститут аграрної економіки", д. е. н., професор, академік УААН, заслужений діяч науки і техніки України, Герой України), Журавель Г. П. (перший проректор ТНЕУ, к. е. н., професор, заслужений працівник освіти України), Мельник А. Ф. (проректор з наукової роботи ТНЕУ, д. е. н., професор), Стахів В. М. (перший заступник начальника Головного управління агропромислового розвитку Тернопільської облдержадміністрації), Олійник В. М. (директор Тернопільського інституту агропромислового виробництва УААН, д. е. н., професор, член-кореспондент УААН), Гевко Р. Б. (декан факультету аграрної економіки і менеджменту ТНЕУ, д. т. н., професор), Дудар Т. Г. (завідувач кафедри аграрного менеджменту і права ТНЕУ, д. е. н., професор, член-кореспондент УААН), Дусановський С. Л. (завідувач кафедри економіки, організації і планування в АПК ТНЕУ, д. е. н., професор, заслужений працівник освіти України), Доманчук Д. П. (завідувач кафедри менеджменту і бізнесу Подільського державного аграрно-технічного університету, д. е. н., професор, заслужений діяч науки і техніки України), Стельмашук А. М. (завідувач кафедри обліку і аудиту Хмельницького економічного університету, д. е. н., професор), Слободян В. Д. (проректор з наукової роботи Подільського державного аграрно-економічного університету, к. е. н., професор), Пархомець М. К. (завідувач кафедри аграрного бізнесу ТНЕУ, д. е. н., професор), Хомин П. Я. (завідувач кафедри обліку і контролю фінансово-господарської діяльності ТНЕУ, д. е. н., професор), викладачі і аспіранти ТНЕУ.

Вступним словом збори відкрив перший проректор Тернопільського

національного економічного університету, кандидат економічних наук, професор, **заслужений працівник освіти України Журавель Г. П.** Він висловив привітальне слово всім учасникам регіональних річних зборів Конгресу від ректора Тернопільського національного економічного університету С. І. Юрія, а також підкреслив, що за час функціонування Всеукраїнського Конгресу на його наукових зібраннях обговорюється низка актуальних проблем щодо розвитку агропромислового виробництва, які знаходять логічне продовження на нинішніх регіональних зборах економістів-аграрників Південно-Західного регіону України.

Журавель Г. П. виразив впевненість, що науковий підхід до розв'язання сучасних проблем сільськогосподарського виробництва як цілісної системи стане новим явищем аграрних економічних досліджень, сформує нетрадиційні підходи до вирішення складних завдань відродження і стабільного розвитку українського села.

На зборах з доповіддю "Роль держави у відродженні економічних інтересів сільськогосподарських товаровиробників у розвитку аграрного виробництва в умовах вступу України до СОТ" виступив **Саблук П. Т.** – президент Конгресу, директор ННЦ "Інститут аграрної економіки", доктор економічних наук, професор, академік Української академії аграрних наук, заслужений діяч науки і техніки України. В доповіді він зазначив, що найважливішими елементами приєднання до СОТ є зобов'язання країни – претендентів у галузі сільського господарства. Підписані учасниками СОТ угоди по сільському господарству, містять три основні аспекти: внутрішня підтримка; експортні субсидії; доступ на ринок.

Доповідач зауважив, що проблемним питанням на шляху входження України до СОТ є те, що в нашій державі не в повній мірі відчутний ринковий зміст економічних правил гри. Свідченням цього є те, що держава належно не стимулює агропромислове виробництво, а навпаки, живе за рахунок нього. І ті кошти, які вона виділяє для підтримки сільського товаровиробника, швидше мають характер запізнілого, в пасивній викривленій формі, відшкодування їй втрат у зв'язку з невиконанням державою функцій зі створення в народному господарстві, в тому числі і для сільського господарства, однакових стартових економічних правил гри. За підрахунками, аграрний сектор держави щорічно недоотримує коштів у межах 9 млрд. грн. і та частина компенсацій цих коштів аж ніяк не може кваліфікуватися як підтримка сільського господарства. Коли ж держава виділятиме кошти понад даний поріг, тоді йтиметься про підтримку. Напрацювання щодо вирішення цієї проблеми в агроекономічній науці є, треба мати лише бажання на їх освоєння.

Всупереч логіці, зростання сільськогосподарського виробництва в останні роки не супроводжується відповідним фінансовим зростанням. В цій ситуації забезпечення стабілізації доходів сільськогосподарських товаровиробників є однією з умов Уругвайської угоди СОТ із сільського господарства.

Як вважає доповідач, об'єктивно оцінюючи ситуацію, держава повинна вжити додаткові заходи щодо запровадження ринкових механізмів підтримки сільськогосподарських товаровиробників, які застосовуються в інших країнах членах СОТ. В іншому випадку, при вступі України до цієї організації будуть створені негативні передумови для функціонування вітчизняного сільського господарства. При вступі України до СОТ, враховуючи високий рівень лібералізації торгівлі між країнами-членами цієї організації, виваженіше потрібно оцінювати конкурентне

середовище на світовому продовольчому ринку, в якому доведеться конкурувати вітчизняному сільському господарству. Так, підтримка сільськогосподарських виробників у США становить 10% вартості сільськогосподарської продукції, в країнах Європейського Союзу – 25, Японії – 40%. Крім того, в США та багатьох інших країнах при значно вищій купівельній спроможності населення застосовуються субсидії споживачам, діють урядові програми щодо підтримки експорту сільськогосподарської продукції. Усвідомлюючи необхідність і доцільність вступу України до СОТ, необхідно максимально використати нові можливості, які відкриваються для аграрного сектора при вступі до цієї впливової міжнародної організації.

В обговоренні доповіді взяли участь члени Конгресу:

завідувач кафедри аграрного менеджменту і права ТНЕУ, д. е. н., професор, член-кор. УААН **Дудар Т. Г.** виступив з пропозицією щодо основних напрямів удосконалення економічної політики держави щодо підтримки позицій сільгосптоваровиробників на аграрному ринку у контексті входження України до СОТ. Зокрема, він підтримав позицію академіка УААН П.Т. Саблука, в тому розумінні, що майбутній розвиток аграрного виробництва безпосередньо залежить від впровадження ефективного економічного механізму, який би заінтересовував безпосередніх товаровиробників у результатах своєї праці.

Водночас, він зауважив, що надзвичайно важливою і невирішеною залишається проблема входу на агроринок для переважної маси селян, що отримали землю в результаті приватизації. Через брак ринкових стимулів та стартових можливостей для підприємництва вони пасивно залишають земельні частки у користуванні новоутворених структур, обмежуючись незначною орендною платою і зосереджуючись на веденні натурального господарства, хоча товарне виробництво могло б поліпшити структуру їх доходів, диверсифікувати і усталити внутрішній ринок.

Подальший розвиток аграрного сектора вимагає удосконалення економічної політики шляхом формування ефективної регуляторної політики щодо підтримки позицій сільськогосподарських товаровиробників на національному аграрному ринку, гарантування виробникам доходів, достатніх для нормального відтворення, створення належних можливостей для їх виходу на зовнішні агропродовольчі ринки.

На проблемах концентрації сільськогосподарського виробництва на сучасному етапі акцентував увагу директор Тернопільського інституту агропромислового виробництва УААН, д.е.н., професор, член-кореспондент УААН **Олійник В. М.**, який наголосив на об'єктивній необхідності невідкладного розв'язання питання концентрації сільськогосподарського виробництва, подолання дрібнотоварності. Це пов'язано з тим, що в Тернопільській області понад 75% сільгосппродукції виробляється в особистих господарствах населення, а 52% сільгосппідприємств в середньому мають в обробітку по 50 га ріллі кожне. Така ситуація збережеться і надалі.

Тому поряд з концентрацією виробництва на базі залученого в галузь капіталу, необхідно максимально використати інший шлях концентрації – на базі справжньої кооперації дрібних сільгосптоваровиробників, в тому числі і міжгосподарської. Крім

цього, наголошено на необхідності невідкладного розв'язання проблеми трансферу інновацій, вирішення проблеми кадрового забезпечення і переходу до стратегічного менеджменту.

Завідувач кафедри економіки, організації і планування в АПК ТНЕУ, д. е. н., професор, заслужений працівник освіти України **Дусановський С. Л.** підкреслив, що нині потрібна державна підтримка аграрного сектора в першу чергу стосовно забезпечення сільськогосподарського виробництва технікою і всіма необхідними засобами. Він наголосив, що варто було б використати такі форми організації агросервісних кооперативів як створення на кущовому рівні машинно-технологічних станцій, куди б ввійшли державні, кооперативні та інші суб'єкти господарювання. Відносини між аграрними підприємствами і обслуговуючими структурами повинні будуватися на господарському розрахунку. Виступаючий не виключив можливості щодо створення обслуговуючих кооперативів, які функціонували в минулому, типу "Райсільгоспхімія". Другим важливим напрямом підтримки села є створення збутових кооперативів, де селянин міг би збути продукцію за місцем її виробництва. Крім цього назріла проблема удосконалити форми управління, як на рівні сільгоспідприємств, так і районних та обласних управлінь агропромислового виробництва.

Завідувач кафедри обліку і аудиту Хмельницького економічного університету, д. е. н., професор **Стельмащук А. М.** зупинився на шляхах формування повноцінної інфраструктури аграрного ринку України. Він підкреслив, що аналіз ситуації щодо вирішення цієї проблеми засвідчує про відсталість її втілення в практику. Зокрема, нині не зовсім ефективно працюють біржі і взаємопов'язані з ними інфраструктурні елементи. Майже відсутні заготівельно-збутові кооперативи на рівні населених пунктів, де концентрується вся вироблена сільськогосподарська продукція, не сформована система матеріально-технічного забезпечення і обслуговування для дрібних сільськогосподарських товаровиробників. На його думку, для забезпечення ефективного функціонування ринкової інфраструктури АПК, необхідно розвивати економічний механізм, який передбачає введення вартості землі в склад економічного потенціалу.

Завідувач кафедри менеджменту і бізнесу Подільського державного аграрно-технічного університету, д. е. н., професор, заслужений діяч науки і техніки України **Доманчук Д. П.** зосередив увагу на національних інтересах аграрного виробництва і проблемах сільськогосподарських товаровиробників в умовах вступу України до СОТ. На його думку, набуття членства України в СОТ відповідає її стратегічним інтересам і виступає ключовим чинником реформування торговельного режиму, впровадження стабільних і прозорих правил ведення бізнесу і загалом більш досконалої конкуренції на внутрішньому ринку країни. Приєднання до СОТ має справити позитивний вплив на інвестиційний клімат в аграрному секторі, стимулювати зростання темпів інновацій. Разом з тим, набуття Україною членства в СОТ може призвести: по-перше, до загострення конкурентної боротьби між національними та іноземними виробниками цукру, молочних продуктів, картоплі, овочів та фруктів; по-друге, до можливого звуження внутрішнього ринку збуту для національних товаровиробників.

Проректор з наукової роботи Подільського державного аграрно-економічного університету, к.е.н., професор **Слободян В. Д.** привернув увагу учасників конгресу до існуючих проблем з підготовки кадрів для агропромислового виробництва, питань щодо їх адаптації і особливо оновлення в умовах ринкових відносин.

Завідувач кафедри аграрного бізнесу ТНЕУ, д. е. н., професор **Пархомець М. К.** схвалив порушену академіком УААН П. Т. Саблуком проблему включення у повну собівартість сільськогосподарської продукції вартості земельних угідь. Зокрема, він вважає, що такий методичний підхід дасть можливість сільськогосподарським товаровиробникам повніше і справедливіше визначити розмір виробничих витрат на виробництво і реалізацію сільськогосподарської продукції, більше отримувати прибутків і вкладати кошти на розширення виробництва, прискорити виробництво конкурентоспроможної продукції на інноваційній основі. Це дасть змогу виробити єдиний економічний підхід до регулювання виробництва продукції в усіх галузях національної економіки.

Д. е. н., професор Подільського державного аграрно-технічного університету **Лотоцький І. І.** зупинився на питаннях зміцнення прогностичної функції держави в розвитку вітчизняного АПК при вступі до СОТ. При вступі України до СОТ, він вважає, стане проблемою не завоювання державою провідних позицій на світовому ринку, а, в першу чергу, посилення її позицій на внутрішньому ринку. На його думку, поки в Україні не буде сформований крупнотоварний уклад аграрної економіки, то наслідки вступу до СОТ у цьому ракурсі можуть бути негативними. Це вимагає відпрацювання системи прогностичних зусиль органів державного і господарського управління, з метою досягнення ефективної стратегії і тактики України у світовому економічному просторі.

Завідувач кафедри обліку і контролю фінансово-господарської діяльності ТНЕУ, д. е. н., професор **Хомин П. Я.** зупинився на аверсному і реверсному підходах в контексті звітності про стан сільського господарства України.

Учасники регіональних річних зборів Конгресу вчених економістів-аграрників за участю Тернопільської, Хмельницької, Чернівецької та Черкаської областей прийняли спільні рекомендації щодо реформування системи державної підтримки сільського господарства в Україні.

Дудар Т.Г.,
д.е.н., професор,
член-кореспондент УААН,
завідувач кафедри аграрного менеджменту і права ТНЕУ